HEADLINES
RADIO SHOW
TACKLING FASCINATING MODERN CONTROVERSIES FROM A HALACHIC PERSPECTIVE
with
DOVID LICHTENSTEIN

Adoption in Halacha

Shiur# 404 | Jan 21st 2023

Riddle of the week

מגן אברהם סימן קא ס"ק ג

ומשמיע לאזניו. כהרב"י בב"ה שהזוהר מסכים להתוספתא שלא ישמיע לאזניו ואין ראי' משם די"ל דכוונ' הזוהר שאיש אחר לא ישמע קולו וכמ"ש רמ"א סי' קמ"א ומ"מ פשוט דאם לא השמיע לאזניו יצא. כ' ב"ח דאף החזנים לא יגביהו קולם יותר אלא כדי צורך שישמיעו להצבור ואין דבריו מוכרחים: האר"י לא היה משמיע קולו אפילו בזמירות רק בשבת הרים קולו מעט [הכוונות]:

פרי מגדים אורח חיים אשל אברהם סימן קא ס"ק ג

ומשמיע. עיין מ"א. כתב מספר הזוהר אין ראיה, די"ל (דס"ל טעות סופר) דכוונת הזוהר שלא ישמיע לאחרים, כמו שכתב רמ"א בסימן קמ"א סעיף ב' ובדרכי משה שם, יע"ש. ומה שכתב ופשוט דיצא כו', איני יודע מה מלמדינו, דהא בסימן ס"ב [סעיף ג] אף בקריאת שמע יצא. ובירושלמי [ברכות פ"ב ריש הלכה ד] הביאו הב"י [ד"ה ומ"ש י"א] והגהות מיימוניות [תפילה פ"ה אות נ] הדין צורכה לר' יוסי, ולא לדידן. ודברי השו"ע לא קשיין אהדדי דכאן כתב משמיע לאזניו, ובסימן קמ"א חשש לזוהר ובזוהר אמר בגוונא דתפלה, י"ל דכאן בגמרא דידן [כד, ב] וירושלמי מבואר "דצריך" להשמיע לאזניו, (בירושלמי מבואר דצריך ובגמרא רשאי), פסק כן, מה שאין כן בקריאת ספר תורה דכיון דמוציא בשפתיו לית ברכה לבטלה, חשש לזוהר. וראיתי בדרישה [סימן] קמ"א [אות א] הקשה כן, ולפי מה שכתבתי אתי שפיר. ובזה י"ל דהכי פירושו, ומכל מקום דיעבד וודאי יצא, א"כ יש לחוש לזוהר דלא ישמיע לאזניו "דמחמיר" ולית כאן קולא. וכן כתב הפרי חדש [אות ב] דראוי לחוש לזוהר. ומה שכתב [המ"א] בשם האר"י ז"ל אפילו פסוקי דזמרה אין ראוי להרים קול, כי השם שומע בלחש, לא כמו אותם המגביהים קולם יותר מדאי. ומיהו בשבת נוהגים א' אומר פסוקי דזמרה בקול רם, שפיר דמי:

משנה ברורה סימן קא ס"ק ז

קולו - ואפילו בפסוקי דזמרה טוב שלא להרים קול כי הקדוש ברוך הוא שומע בלחש לא כאותם המגביהים קולם יותר מדאי ומיהו בשבת שנוהגים שאחד אומר פסוקי דזמרה בקול רם שפיר דמי [פמ"ג]:

Rabbi Pfeffer

שו"ת אגרות משה יורה דעה חלק א סימן קסא

בדבר אלו הלוקחים ילדים מנכרים לגדלם כבנים שקורין אדאפטירן /אימוץ/

בדבר אלו שלוקחים ילדים שנולדו מנכרים לגדלם כבנים שקורין אדאפטירן איך להתנהג. הנה צריכים גרות ובאשר הם קטנים צריך למולם ולהטבי' ע"ד ב"ד לכן צריך להכין ג' אנשים כשרים ואינם קרובים זה לזה שהם יהיו הב"ד לכוין שהמילה תהיה לגרות לזכותו. והמוהל צריך לברך למול את הגרים וברכת להכניסו אין לברך. ואח"כ מברך אחד על הכוס בנוסח זה בא"י אמ"ה אקב"ו למול את הגרים ולהטיף מהם דם ברית שאלמלא דם ברית לא נתקיימו שמים וארץ שנאמר אם לא בריתי יומם ולילה חקות שמים וארץ לא שמתי בא"י כורת הברית עיין ביו"ד סי' רס"ח סעי' ה' ובט"ז שם ס"ק י"ב וכן הוא בש"ך /יו"ד/ סי' רס"ז ס"ק כ"ג בסופו. וטוב יותר שלא לומר עתה שוב כלום ולא לקרא לו עתה שם כיון שעדין מחוסר טבילה אלא כשיגדל קצת עד שיהיה ראוי לטובלו שהוא כשיהיה ערך בן שתי שנים שאז יטבלוהו ג"כ במעמד ב"ד שהם ג' אנשים כשרים שיחדום לכך ויכוונו להטבילו לזכותו לשם גרות ובמקוה כשרה ולעיין שלא יהיה דבר חוצץ בגופו ובשערו ויעשה גר, ואז יקראו לו שם ויברכוהו אז בנוסח זה או"א קיים את הילד הזה לישראל ויקראו שמו בישראל פב"פ על שם המגדלו, כי אף שבעצם היה צריך לומר בן אברהם אבינו אבל כיון שרוצה המגדלו שיקראו על שמו יכולין לעשות כן כי יכולין לקרא לאדם שהוא בן המגדל ואין לחוש לקלקול דשמא יקדש אחת מקרובי המגדל ואשתו ויאמרו שאין הקידושין תופסין משום שיאמרו שהוא בנם דלא שכיח שיקדשו בזמננו קרובות שאין קידושין תופסין. וגם הא יהיו מוכרחין לגלות לו קודם שיעשה בן י"ג שנה שהוא בן נכרים שגיירוהו דאל"כ יש לחוש שימחה כשיתודע אף כשיהיה בן עשרים ויותר ויתבטל הגרות ולכן יהיה אסור להשיאו אשה וממילא ידעו שאינן קרובות. וידלג מישמח האב עד צוה אותו אלקים ויאמר הודו לה' כי טוב כל"ח פלוני הקטן גדול יהיה ויכנס לתורה ולחופה ולמע"ט.

ואם יתביישו ולא ירצו שידחו קריאת השם עד אחר הטבילה יכולים לקרא לו שם גם תיכף אחר המילה אבל טוב לדלג תיבת לישראל אלא לומר קיים את הילד ויקראו שמו פב"פ וזה הקטן גדול יהיה ויכנס לטבילה לקדושת ישראל ולתורה ולחופה ולמע"ט. וכשיגדל קצת עד שיהיה ראוי לטובלו יטבלוהו במעמד ב"ד ועל דעתם לכוונת גרות לזכותו .

ואם היא ילדה אין לקרא לה שם עד שתגדל קצת שתהיה ראויה להטבילה ויטבלוה במעמד ב"ד ועל דעתם לכוונת גרות לזכותה ואז יקראו לה שם תיכף אחר הטבילה ואין צורך לחכות על יום קריאה כי בשעת הטבילה עדיף. וג"כ יצטרכו לגלות לה קודם שתעשה גדולה שהוא שתהיה בת י"ב שנה שהיא בת נכרים מטעם דלעיל.

שו"ת אגרות משה יורה דעה חלק א סימן קסב

בענין אדאפטירן קינדער שעושין במדינה זו

הנה בדבר ענין אדאפטירן קינדער כאופן שעושין במדינה זו יש ענין שלא טוב בשל ילדי ישראל ולא טוב בשל ילדי נכרים ולא ראי זה כראי זה. דבשל ישראל צריך מתחלה לידע שאינו ממזר ולא שתוקי ולא אסופי דהוא לחקור שמא האם היא אשת איש שהלך בעלה ממנה בלא גט כשר וזינתה וילדה שהוא ממזר מספק דאם מנכרי אינו ממזר. ואף כשנודע שהאם היא פנויה יש לחוש שמא הבועל הוא בעל אחותה אם יש לה אחות נשואה או היה בן אחיה או בן אחותה אם יש לה קרובים כאלו שנגדלו כבר שראוין להוליד.

ואף כשנודע שהיא פנויה שאין לה אחות נשואה ולא בן אח ובן אחות גדולים שלכן הולד כשר ואף שהוא בן הנדה מותר לקהל וגם אם היא בת מותרת לכהונה, מ"מ יש לאסור כשלא ידעו מי הוא אביו ומי היא אמו כדי שלא יבא במשך הזמן כשיגדלו לישא אחיו ואחותו מאב או מאם כמפורש זה ביבמות דף ל"ז שאסור להשכיח שם האב וה"ה שאסור להשכיח שם האם שמא יבא מזה שישא אח את אחותו ובכאן איכא למיחש גם לשמא ישא את בתו ואת אמו. וצריך לכל הפחות שיהיה ידוע אצל אחד מי האב ומי האם כדי שכשיבואו לכלל נישואין ישאלו ממנו אם הם קרובים האסורין זה לזה. ורק אם כבר נשתקע שם האב והאם ששוב אינו מקלקל יותר אין לאסור דמה עליו לעשות ויהיו מותרין לישא ולהנשא משום דאזלינן בתר רובא. אבל אם עדין לא נשתקע ועל ידו ישתקע אסור מקרא דומלאה הארץ זמה.

וחסרון זה ליכא בשל נכרים דאין בהן ממזרות ולא איסור קרובות לכשיתגיירו. אבל מ"מ צריך להודיעו קודם בן י"ג לזכר וקודם בת י"ב לנקבה משום שרשאין אז למחות על הגרות ואז עדין הם תחת השפעת המגדלים אותם שיש לסמוך שלא ימחו עד אחר שיהיו בן י"ג ובת י"ב ואח"כ לא יוכלו שוב למחות. אבל כשלא יודיעו אותם הרי יוכלו למחות לעולם כל זמן שיתודעו. ולבד שמסתבר כן דפשוט שהא שאינה יכולה למחות אחר שגדלה שעה אחת דהוא משום דרוצית בזה וחזינן שהיה זכות ברור אבל בלא ידיעה לא חזינן מגדלותה כלום שהיא שמחה בזה, יש לזה קצת ראיה מהג"א כתובות דף י"א שכתב אף על גב דאי מחית הוי עכו"ם יכול גר קטן לישא בת ישראלית עיין שם שלכאורה לא מובן הא אף קטן ישראל אינו יכול לישא אשה דלא תקנו נישואין לקטן כדאיתא ביבמות דף קי"ב. ודוחק לומר שהוא אליבא דר"י בר ברזילי דרוב הראשונים פליגי עליה עיין בפ"ת אה"ע סימן מ"ג סק"א. ואף בסמוך לפירקן שאיכא דסברי שרשאי וגם איכא מצוה הוא דוקא כשהשיאו אביו עיין בב"ש סי' א' סק"ג ובבאה"ט סק"ה. ולכן נראה לפרש שהוא על גר קטן שנגדל ולא הודיעוהו שהוא גר, דרשאי לישא בת ישראל ולא חיישינן דשמא ימחה כשיתודע. ואף להחת"ס חיו"ד סי' רנ"ג דביש לו זכות גדול אינו יכול למחות כגון בנתגיירו אבותיו שלא היו רוצים לגדלו אם לא יהיה גר כמותם נמי בכאן לא שייך זה דאם לא היה ישראל זה לוקח אותו לגדלו ולהחיותו ימצאו הרבה נכרים במדינה זו שהיו לוקחים אותו לגדלו ולהחיותו בנכריות ובהפקרות ונשאר רק הזכות שנעשה גר שזכות זה הא לא נחשב זכות ברור כ"כ ויוכל למחות אף להחת"ס.

ובעצם אני מסופק בלא הודיעו לו שאפשר שיתודע בגדלותו שאז יש לו כבר תאוות מרובות שאין לסמוך לומר שאנן סהדי שלא ימחה כשיתודע כמו שאנו אומרים בקטן שיתודע שתיכף כשנגדל שהוא רק בן י"ג ובת י"ב אין להם תאוות כ"כ והוי רובא דרובא שלא ימחו, שלכן אין חוששין לשמא ימחה ומברכין על הטבילה ודינו לכל דבר כישראל כדאיתא הטעם בחת"ס שם דכשלא יודיעו לו שיש לחוש שיתודע בגדלותו שיש לו כבר הרבה תאוות ונסיונות אולי יש לחוש ואין להתירו בבת ישראל. ולומר שנסמוך שלא יתודע לעולם לא מסתבר כלל דהרבה אופנים מזדמן שמתודעים.

ואף שמהג"א שהזכרתי לפ"מ שבארתי דאיירי בלא הודיעוהו שיוכל למחות כשיתודע ומ"מ כתב שמותר לישא ישראלית ראיה דגם בזה אין חוששין מטעם דכיון שהרגילוהו בדת ישראל תלינן שרובא דרובא לא ימחו כשיתודעו אף בגדלותם, אבל הא אין זה ראיה ברורה דהא יש לדחות דסובר הג"א כר"י בר ברזילי וכהסוברין דסמוך לפירקן רשאין אף בלא השיאו אביו שאז איירי הג"א בנשא בקטנותו וביודע שהוא גר שזה אם יגדל שעה אחת ולא ימחה שוב לא יוכל למחות והוא אין לו תאוות כ"כ ואף שהוא דוחק מ"מ אפשר לפרש כן. ולכן בלא הודיעו לו הוא ספק שמא יש לחוש שימחה כשיתודע בגדלותו שיש לו תאוות מרובות. ואף שלפ"ז ליכא ראיה מהג"א שבלא הודיעו לו יכול למחות כשיתודע בגדלותו אבל לזה א"צ ראיה דמסברא הוא ברור. ולכן צריך להודיעו קודם גדלותו ויש לסמוך שלא ימחה כדלעיל.

ובעצם יש עצה שלא יוכל למחות דהישראל יקנה בהמעות שנותן עבור הולד שיהיה לעבד ויחשוב בלבו שעיקר קנינו הוא ע"מ לשחררו ובלא זה לא היה קונהו ויהיה אז רשאי לשחררו ולא יעבור על העשה דלעולם בהם תעבודו ויהיה אחר השחרור בקדושת ודין ישראל כמו גר. וזה לא יוכל למחות. וממילא לא יהיו מחוייבים להודיע לו שהוא אינו אביו ואמו ולא שנולד מנכרים והשחרור צריך לעשות בשטר ע"י אחד שיזכה עבורו בתורת זכיה וצריך לעשות השחרור אצל רב מובהק שידע איך לכתוב השטר שחרור כדין ולמוסרו כדין. ואף שמצינו רק שנכרי יכול למכור בניו ובנותיו לעבדות ברמב"ם פ"ט מעבדים ה"ב ובש"ע /יו"ד/ סי' רס"ז סעי' י"ז ולא הוזכר שגם האם יכולה למכור, מסתבר שגם היא יכולה אף שאין לי ראיה לזה דמה שלדין דמי ולדות הוא שייך רק לבעל הוא רק דין שנאמר רק בישראל ולא בנכרים. ובפרט כיון שהבעל אינו חושש והניח להאשה לעשות עם הולד כרצונה למכור הוא כנתן לה זכותו בהולד.

אך יש לעיין כשלא דברו זה עם האב והאם והם מסרו הולד כבר לסרסור שאולי לא היו רוצים למכור אדעת עבדות וגם מחמת שאסור זה בדינא דמלכותא בכאן א"כ אולי הוא כהתנו שהמכירה היא רק להחזיקו כבן. ומעצמם שיטבלוהו לעבדות מצינו זה רק כשקנה אותו הישראל לכה"פ ידיו שהוא ענין עבדות ולא בקניה כזו שהוא לבן שבכלל אין שייך קניה כזו אלא הוא נתינת ממון בעלמא על מה שמניחין שיקח בנם, וא"כ אולי לא יכולין לטובלו בע"כ לשם עבדות. אך אולי על עבדות כזה שידעו שישחרר אותו לא היה איכפת להו למכור וגם דינא דמלכותא לא אסר זה כיון שסופו שיהיה לו לבן ולכן יוכל לטובלו לשם עבדות ולשחררו אח"כ. וצ"ע לדינא לכן אין לעשות זה אא"כ ידברו עם האב או עם האם שמתרצין למוכרו לעבדות.

ואם הולד בת תהיה אסורה לכהן כי גיורת ומשוחררת אסורה לכהן ומחלוקת הראשונים בפחותה מבת ג' שנים אם הוא איסור לאו מדין זונה או איסור עשה הנאמר בקרא דיחזקאל דבתולות מזרע בית ישראל ועיין באה"ע סי' ו' בב"ש סק"כ.

ואם הוא ולד ישראלית שילדה מעכו"ם הוא ולד כשר לישראל ופסולה לכהונה אבל ג"כ צריך לידע שם האם כדי שלא יבא מכשול לישא את אחותו מאמו ואחות אמו או להנשא לאחיה מאמה.

ואם לעצתי תשמעו אין צריך להכניס זרע נכרים כי אין בזה שום צורך ותכלית ורק כשבא גם מעצמו להתגייר לשם שמים צריך לקבלו. ידידו, משה פיינשטיין

הקדמה לחזון יחזקאל יבמות

גם אלה אשר הבורא מנע מהם פרי בטן, לא נמנעו מהם ערכי הרוח שיש בחיים משותפים של איש ואשה בקיומו של עולם. „כל המלמד את בן חברו תורה כאלו ילדו". ו„כל המגד ל יתום בתוך ביתו (בביתו דוקא, שמקיים בו „עמלנו אלו הבנים" בגופו, ולא בבית אחר בממונו) כאילו ילדו". יש שווי המשקל בצער של גידול יתום בתוך ביתו, כנגד צער הריון ומכאובי הלידה. שקולים הם רחמי איש חסד כרחם אב על בנים על זרע לא לו, ורחמי אשה רחמניה שהעמיסה על זרועותיה ילד זר כגמול עלי אמו, מתוך אהבה מאומצת במשך ימים רבים, נגד רחמי אב על יוצא חלציו ורחמי אם על פרי בטנה, מתוך כלות הנפש שכורת אהבה טבעית — אפילו אם תצרף אליהם תשעה ירחי הריון וחבלי יולדה שבאחריתם. סוף דבר כל איש ואשה ששאר רוח ותבונה יתרה בזיווגם, יש להם יד ושם בבניני הדורות של נצחיות עם ישראל המוכתב בתאר ממלכת כהנים וגוי קדוש.

תלמוד בבלי סנהדרין דף יט עמוד ב

ורבי יהושע בן קרחה נמי הכתיב את חמשת בני מיכל בת שאול אמר לך רבי יהושע וכי מיכל ילדה והלא מירב ילדה מירב ילדה ומיכל גידלה לפיכך נקראו על שמה ללמדך שכל המגדל יתום בתוך ביתו מעלה עליו הכתוב כאילו ילדו: (חנינא קרא יוחנן ואשתו אלעזר וגאולה ושמואל בלימודי סימן): רבי חנינא אומר מהכא ותקראנה לו השכנות שם לאמר יולד בן לנעמי וכי נעמי ילדה והלא רות ילדה אלא רות ילדה ונעמי גידלה לפיכך נקרא על שמה רבי יוחנן אמר מהכא ואשתו היהודית ילדה את ירד אביגדור וגו' אלה בני בתיה בת פרעה אשר לקח (לו) מרד מרד זה כלב ולמה נקרא שמו מרד שמרד בעצת מרגלים וכי בתיה ילדה והלא יוכבד ילדה אלא יוכבד ילדה ובתיה גידלה לפיכך נקרא על שמה רבי אלעזר אמר מהכא גאלת בזרוע עמך בני יעקב ויוסף סלה וכי יוסף ילד והלא יעקב ילד אלא יעקב ילד ויוסף כילכל לפיכך נקראו על שמו אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן כל המלמד בן חבירו תורה מעלה עליו הכתוב כאילו ילדו שנאמר ואלה תולדות אהרן ומשה וכתיב ואלה שמות בני אהרן לומר לך אהרן ילד ומשה לימד לפיכך נקראו על שמו.

חכמת שלמה – רבי שלמה קלוגר - אבן העזר סימן א סעיף א

והנה נסתפקתי במי שגידל יתום ויתומה בתוך ביתו אם נחשב זה קיום פ"ו כיון דאחז"ל המגדל יתום ויתומ' בתוך ביתו מעלה עליו כאלו ילדו א"כ יש לומר דהוי נמי כאלו קיים פ"ו או עכ"פ אינו דומה לולד ממש ולא קיים בזה פ"ו ולכאור' נראה דזה תלוי בפלוגתת הדריש' עם הט"ז ביו"ד (סימן רמ"ב) דדעת הדריש' דכל מקום דנאמר כאלו אין המוקש שוה אל מי שמקיש לו והט"ז חולק דהוא שוה ממש ולכך ה"נ להדריש' כיון דאינו שוה ממש ולכך נהי דאמרי' דהוי כאלו ילדו מ"מ אינו לידה ממש ואינו יוצא בה ידי פ"ו אבל להט"ז שהוא שוה ממש אז יוצא בה ידי פ"ו מיהו אף להדריש' מ"מ הוי רק אם לא הוליד כלל אבל אם הוליד ומתו וגידל יתום ויתומה ודאי קיים פ"ו דממ"נ אם בעינן לידה הרי הוליד ממש ואף דלא גדלם הרי הגדיל יתום ויתומה ונהי דלא הוליד עכ"פ גידל ויוצא ממ"נ כן נראה לי נכון לדינא ודו"ק:

שו"ת חתם סופר אורח חיים סימן קסד

מ"ש ע"ד מי שגידל יתום ומת והיתום רוצה לומר קדיש עבורו ולא הניחוהו האבלים, לע"ד הדין עם האבלים. והנה הדבר מוסכם במהרי"ק שאין ענין הקדישים תליא במתים אלא בחיים, דמשום הכי אם יש לאחד שני בנים נוטלים ב' חלקים משום דכל א' זוכה בחלק מצות כיבוד, ואמנם שאין זה אלא הכרח שמזה הכריח מהרי"ק שרש ל' דין זה שהקדישים מתחלקים בין החיים ולא בין המתים, אך טעמא בעי, והטעם מבואר משום דהוא מטעם שותפות בכל הריוח שנופל בשותפות שלהם והיינו הקדישים ולא יהי' אלא שותפות במו"מ ומת אחד מהם בטלה שותפתו [כחו"מ סי' קע"ו סעיף י"ט], ועוד איך זכה בחייו בהקדישים שיפלו אחר מותו והוה דבר שלא בא לעולם ואפשר שלא יבא, וע"כ מעיקרא הנהיגו שיהיה השותפות בין החיים וכל א' יטול חלקו במצות כבוד שלו, ודברי עבודת הגרשוני סי' ס"ג שרוצה לעשות פלוגתא בזה לא נ"ל, ובפרט שעמד למנין ומונה יש מפקפקים לדעה בפ"ע אשר לא ידענו מאן נינהו:

וראיתי בשער המלך פ"ג מה' י"ט הלכה ה' הקשה לפמ"ש הרא"ש פ' לולב וערבה [סי' א'] גבי ערבה צריכה שיעור, דראבי"ה פסק כר' חסדא א"ר יצחק משום דרב חסדא אמר משמיה דר' יצחק חשיב תרי לגבי חד, א"כ תיקשי בביצה י"א ע"א דתניא משום ר' יהושע אמרו ואפ"ה חשיב לי' יחיד, ולפע"ד לק"מ, דעד כאן לא אמרו הרא"ש אלא התם דהוזכר שם האומרו ר' חסדא וחזי מאן גברא רבא אמר משמי', אבל הכא משום ר' יהושע אמרו ולא הוזכר מאן אמרו אולי התלמידים שלא הגיעו להוראה המה, וכן מוכח, דאי לא תימא הכי היה מזכיר שמם כדאמרינן סוף הוריות מימיהם אנו שותים ושמותיהם אין אנו מזכירים על כן לא חשו להו חז"ל, ומכ"ש הכא דקרי להו יש מפקפקים איך יכריעו גדולי ישראל, ועוד אולי לא עמדו בשמועתן וחזרו בהם כששמעו טענת רבים. והא דהלכה כבתראי אפילו תלמיד במקום הרב, היינו אם אחר ששמע דברי רבו עמד בשמועתו ולא הדר בי', אבל מסתמא אמרינן הדר בי' כשרבו הקשה עליו, אדרבא כיון שהרב שמע דברי התלמיד וחלק עליו א"כ הרב בתראי הוא וגם רבו, והלכה כמותו, על כן דברי עבודת הגרשוני תמוהים באותו הפסק:

ובנידון שלפנינו, אף על גב שהמגדל יתום יש לו מצוה רבה ומעלה עליו כאלו ילדו [מגילה י"ג ע"א] ובהג"ה מיימוני דמייתי רמ"א ח"מ סוף סי' מ"ב מבואר דקורא לו בנו סתם, ומקרא מלא דבר הכתוב סרח בת אשר והיא לא היתה בת אשר והיתה בת אשתו ולא בתו אלא שגדלה כבת כמ"ש רמב"ן בפ' פנחס [כ"ו מ"ו], מ"מ היתום אינו במצות עשה לכבדו כמבואר להדיא בסוטה מ"ט ע"א וברש"י ד"ה איטפיל בי' וכו', ואפילו יהיה עליו קצת מצות כיבוד ויהי' מחוייב להשתדל לומר קדיש עבור רבו אם לא היה לו בנים, אבל אין האבלים מחויבים להניח לו מקדישים שלהם, וסברא רבא דלא נשתתפו אלא שיהיה לכל השותפים שוה בשוה דהיינו ב' חלקים עבור אביו ועבור אמו שהוא שכיח אצל כל אדם ויותן לו מן השותפות חלק קדישים שיוכל לקיים מצות כיבודם, אבל לא שיהיה לשותף א' ג' חלקים או אפילו ד' וה' כגון שיש לו כמה רבנים שלמדו עמו ומי שגדלו וגם אביו ואמו, ושארי שותפים אין להם אלא ב' אב ואם ואדעתא דהכי לא נשתתפו. וזה נ"ל טעם מנהג שלא שמענו מעולם שנתנו האבילים קדיש לכיוצא בהנ"ל, אעפ"י שהמהרי"ק כתב דלא שייך בזה מנהג דלא שכיח, א"כ אף אני אומר דלא שייך בזה שותפות במידי דלא שכיחי. על כן טוב שיוסיפו לומר מזמור א' עבור הנ"ל ויאמר קדיש מה שאינו משיג גבול שארי האבילים.

מדרש רבה פרשת שמות פרשה ד סי' ב

ובשעה שאמר לו הקב"ה ועתה לכה ואשלחך אל פרעה אמר לו רבון העולם איני יכול מפני שקבלני יתרו ופתח לי ביתו ואני עמו כבן ומי שהוא פותח פתחו לחבירו נפשו חייב לו וכן אתה מוצא באליהו בשעה שהלך אצל צרפית האלמנה מת בנה התחיל מתחנן ואומר הגם על האלמנה אשר אני מתגורר עמה הרעות להמית את בנה וכתיב וישמע ה' בקול אליהו ותשב נפש הילד ולא עוד אלא שכל הפותח פתחו לחבירו חייב בכבודו יותר מאביו ומאמו.

תלמוד בבלי סוטה דף מט עמוד א

תניא ר"ש בן אלעזר אומר טהרה בטלה טעם וריח מעשר ביטל שומן דגן רב הונא אשכח תומרתא דחינוניתא שקלה כרכה בסודריה אתא רבה בריה א"ל מורחינא ריחא דחינוניתא א"ל בני טהרה יש בך יהבה ניהליה אדהכי אתא אבא בריה שקלה יהבה ניהליה א"ל בני שמחת את לבי והקהיתה את שיני היינו דאמרי אינשי רחמי דאבא אבני רחמי דבני אבני דהוו ליה רב אחא בר יעקב איטפל ביה ברב יעקב בר ברתיה כי גדל א"ל אשקיין מיא אמר לו לאו בריך אנא והיינו דאמרי אינשי רבי רבי בר ברתך אנא:

רש"י שם

בר ברתך אנא - ואין עלי לכבדך כבן:

שו"ת אגרות משה אבן העזר חלק ד סימן סד

ב. אם היתר יחוד דאב עם בתו שייך במגדל יתום או יתומה בביתו

במי שמגדל יתום או יתומה שאשכחן שהוא מצוה גדולה, וכן מה שהרבה אינשי שלא זכו לבנים משיגים בן ובת ומגדלים אותם באופן שלא ידעו כלל הרבה שנים עד שיגדלו שאינם אביהם ואמם ממש, ויש שאין רוצים לגלות להם כלל אבל זה הוא דבר אסור דהא אפשר שישאו קרוביהם האסורות להם וכ"ש הוא לאיסור מהא דביבמות דף ל"ז ע"ב דאראב"י לא ישא אדם אשה במדינה זו וילך וישא אשה במדינה אחרת מטעם שמא יזדווגו זל"ז ונמצא אח נושא את אחותו אף שיודעים שם אביהם משום דאפשר לא ידעו בשביל זה שהם מאב אחד אלא יסמכו על מה שכמה אינשי איכא בעולם בשם זה, כ"ש דיש לאסור להשכיח מהם שם האם שיודעין ודאי וגם אם יודעין שם האב אסור להשכיח מהם, אבל אם כוונתם הוא לגלות כשיגדלו ליכא איסור זה אבל יש להם לגלות כל מה שיודעין גם שם אמן והיכן היא נמצאת ואם יודעין שם האב יש להם לגלות, אבל ברוב הפעמים אין יודעין את שם האב ויש שאין יודעין גם את שם האם שקונים מסרסורים שלא אפשר להאמין להם שהוא מאם יהודית שאז יש לנו למיזל בתר רובא שהוא של נכרים וצריך לגיירם מספק, עכ"פ כשעושין כדין ודאי צריך לדון בדבר היחוד אף שנקל בזו מפני הסתם והצורך גם עד בת ח' וט' הא מגדלין אותן כל השנים כמו בן ובת ממש, והיחוד הוא יותר מוקשה מהחיבוק ונישוק דאין זה דרך תאוה וחיבת ביאה אלא דרך חיבוק ונישוק לבניו ובנותיו שלא נאסר כדאיתא בש"ך יו"ד סימן קנ"ז סק"י ומשמע שם דליכא איסורא כלל, ומשמע מסוטה סוף דף מ"ג מהא דא"ר יצחק א"ר יוחנן משום ראב"י חורגתא הגדילה בין האחין אסור לינשא לאחין דמתחזיא כי אחתייהו, דלא היה היכר בהנהגת האב עם החורגתא מהנהגתו עם בתו, ואם לא היה נוגע בה ולא היה מתייחד עמה כמו עם בתו היה זה ניכר לעלמא דהא דוחק לומר דהוא דמתחזיא לאלו שרואין רק שהיא נמצאת שם בבית יאמרו שהיא בת להאב ואחות להאחין, וכי יסברו כן גם על משרתת שכורה כמה שנים אצלם שאסורה לינשא לאחין שא"כ משמע שהוא דוקא מחמת שמתנהג עמה כהנהגת האב עם בתו ממש ואם היה זהיר מלהתייחד עמה שלא כהנהגת כו"ע עם בתם היה זה היכר גדול שאינה אחותם ולא היה שייך לאסור, והגמ' דמסיק דאין הלכה כן הוא משום דקלא אית לה למלתא הוא מידיעת בני העיר שבשעה שנשא את אשתו זו היה לה בת שקבל עליו לזונה ולפרנסה ולהשיאה כמו לבתו שמהם ידעו אף האינשי הנולדים והבאים אח"כ להעיר, אבל גם הם סברי שהנהגת האב עם החורגתא היתה כהנהגתו עם בתו ממש, ודוחק לומר דאיירי באיש עבריין לאיסור יחוד, ולכאורה הא תמוה זה. וצריך לומר דיירא מאשתו שתהא חושדתו שבחזרתה תחקור ותדרוש לבתה ולהיתומה ויגלו לה שלכן מאלו שנמצאין בבית תדיר עמו ועם אשתו אין לאסור אף אם נזדמן איזה זמן קצר שלא היתה אשתו ונשאר הוא לבדו עם בתה ועם היתומה שמגדלין וכן להיפוך אם היא נשארה זמן קצר עם בנו ועם יתום שמגדלין. ואם מתה אשתו בעצם יש לו ליזהר שלא יתייחד עם בתה ועם היתומה שמגדלין, ומה שיש שאין נזהרין אולי סומכין מפני הדחק ע"ז שכיון שמגדל אותה כבתו לא ירצה לקלקלה מצד שרוצה

בטובתה, וכן כשהוא מת ונשאר בנו מאשה אחרת אצלה לא תתפתה לו כיון שרוצה בטובתו, אבל ודאי אין לסמוך ע"ז וצריכין ליזהר שלא להתייחד עם אלו שמגדלין כשמת אחד מהם.

שו"ת ציץ אליעזר חלק ו סימן מ - קונ' איסורי יחוד פרק כא

פרק כא יחוד עם בן או עם בת מאומצים

(א) נשאלתי מת"ח גדול אחד אם יש היתר לאשה המגדלת ומאמצת לה בן לדור עמו גם בגדלותו מעת שימלאו לו תשע שנים ויום אחד, אותו הדבר בלהיפך אם מותר לאיש המגדל לו בת לדור ולהתייחד עמה גם מעת מלאות לה ג' שנים ויום אחד, והבעיה היא רצינית לאור המצב כיום שרבים המה המאמצים להם בגלל סיבות שונות בן או בת מיום שנולדו או קרוב לזה, דקשה מאד להיזהר מזה גם בזוג נשואים שהבעל לא יעדר תמיד מהבית או מהעיר וכן האשה, ועפ"י רוב הרי המאומצים לא יודעים שהיא לא אמו והוא לא אביו ונזהרים מלגלות להם זאת עד שיגדלו וא"כ הרי בודאי שא"א להיזהר מיחוד אתם דתיכף ירגישו מזה. וכמו"כ מה יעשה האיש במקרה שמתאלמן מאשתו וכן האשה במקרה שנתאלמנה מבעלה האם יש לגזור עליהם להפרד מהבן או הבת שאימצו להם והתקשרו אתם בקשרים נפשיים אמיצים? ואותה הבעיה ישנה גם לענין חיבוק ונישוק אתם מתוך יחס אבהותי ואמהותי.

והנה לכאורה פשוט הדבר דאין כל מקום להתיר היחוד בזה אפילו באופן שהבן או הבת לא יודעים וחושבים את האיש לאביה ואת האשה לאמו, דמלבד מה שהרי האיש או האשה כן יודעים מזה וא"כ הם מצד עצמם אסורים מ"מ בייחוד זה, מלבד זה הרי רש"י בקדושין ד' פ"א ע"ב מסביר טעמא דדר עם אמו או עם בתו משום דלא תקיף יצרו עלייהו דאהנו ביה אנשי כנסת הגדולה דלא מגרי בקרובתא מכי כחלינהו ונקרינהו לעיניה ע"ש. והיינו דתו באופן טבעי לא תקיף יצרי' עלייהו. וא"כ שייך זה בקרוב ממש, ומשא"כ הבן או הבת המאומצים דבמציאות אין ביניהם שום קורבא וזרים הם להם וגם אינם בכלל עריות דחוץ מא"א א"כ לא עלייהו הוא דאהני ביה אנשי כנה"ג דלא מגרי בהו, ויש איפוא לחוש לדילמא תקיף יצרי' עלייהו.

(ב) אבל לאחר העיון נלפענ"ד להציע כמה צדדי היתר שלא להצריכם לפרוש זמ"ז היכא שלקחו אותם מתחילה לאימוץ בהיתר כשהיו עוד למטה מגיל שהיחוד אסור עמהם.

בראשונה נתעוררתי על צידוד היתר בזה בראותי בדברי הלבוש באה"ע סי' כ"ב סעי' א' שבכח תורתו כי רב מסביר טעם מדידיה על היתר היחוד של בן עם אמו וה"ה האב עם בתו והוא מפני שאין דרכה לבא עמו לידי הרגל עבירה וה"ה האב עם בתו, ונראה לכאורה ברור כוונת הסברו בזה, דבהיות שמגדלת אותו ביחסי אם ובן וה"ה האב את בתו א"כ זהו גופא החייץ והמחיצה המבדלת ביניהם, וזהו המשריש בלבותם ההרחקה שלא יבואו לידי הרגל עבירה, והאין דרכה לבא עמו לידי הרגל עבירה נובע מכח זה שיחסי הטיפוח הוגדרו ביחסים של אם ובן וה"ה אותו הדבר באב עם בתו.

וא"כ לפי"ז י"ל אותו הדבר ואותו הטעם גם בבן ובת מאומצים דמכיון שהושרש בלבותם מאז קטנותם שהיא לו כאם והוא לה כבן וכן באיש הוא לה לאב והיא לו כבת, וביחסי טיפוח כאלה גדלו אצלם אזי מכח הרגשה זאת תו אין דרכה של האשה לבא עמו לידי הרגל עבירה, וכן אותו הדבר גבי איש דתו אין דרכו לבא עמה לידי הרגל עבירה. וממילא יש מקום להתיר לפי"ז גם החיבוק והנישוק הבא ונובע מיחס וחיבה אבהותי ואמהותי. דלאו קירבה כזאת הוא דקאסרה תורה.

(ג) והייתי מוסיף ואומר שזה שכותב הלבוש לפני זה בלשון לפי שהבן מתייחד עם אמו כלומר שהבן מצוי עם אמו תמיד דהכלומר הזה הוא הסבר ונתינת טעם על שלפניו ועל שלאחריו, והיינו דלכן הבן מתייחד עם אמו לפי שהבן מצוי עם אמו תמיד, ומכיון שמצוי אצלה תמיד ורגילים בכך ממילא אין דרכם לבא לידי הרגל עבירה, דהיחוד לא יביא אותם לידי שום קורבה יתירה של גילוי עריות.

ועיין בחזו"א סדר נשים סי' ל"ד אות ו' שמסביר ג"כ בדומה לזה טעמא דר"י ד' ז' ע"א דסבר דנדה קיל, משום שכבר רגיל בה. ואמנם מוסיף שם גם מפני שהוא משועבדת לו וברשותו היא כדכותבים התוס' שם עיין שם.

וראיתי גם בספר שארית יעקב הנדמ"ח ח"א בחידושיו לקידושין סי' ד' אות א' שכותב מדעתו נמי להסביר בכזאת דמשו"ה לא אסרו היחוד באשתו נדה משום דבאשתו ליכא שום קורבא יתירה של גילוי עריות על ידי שהן רגילין בכך תמיד עיין שם.

וא"כ אותו הדבר י"ל גם לענין שאלת היחוד דבן ובת מאומצים, דמכיון דרגילין בכך ומצויים זה עם זה תמיד מאז קטנותם אין דרכם לבא לידי הרגל עבירה. ולכן מותר היחוד דהיחוד לא יבא /יביא/ אותם לידי שום קורבא יתירה של גילוי עריות.

(ד) וראיתי בספר יפה ללב ח"ד סי' כ"ב אות ג' שכבר הרגיש בטעם מיוחד זה שכותב הלבוש וחשוב להעתיק דבריו בזה וז"ל: חוץ מהאם עם בנה, כתב הרב הלבוש ז"ל מפני שאין דרכה לבא עמו לידי הרגל בעירה /עבירה/, א"נ מפני דאנהו ביה אנשי כנה"ג ביצה"ר דכהו לעיניה דלא מגרי בקרובות כדכתב הרב הנ"ז לעיל בסי' כ"א ס"ז, ומההוא מעשה שהביא הרב יד אהרן ח"א שם בהגה"ט אות י"ד מס' חו"י סי' ע"ב אין ראיה דיצאו מן הכלל כי נבל הוא ונבלה אמו וחטאת אמו כי השכיבו עמו ודיבורה הביאום למעשה הרע כי עבירה גוררת עבירה כיעש"ב ועוד דלא בשביל שוטים שקלקלו האיש א' יחטא ועל כל העדה יגזור גזירות חדשות עכ"ל עיין שם. ומדלא העיר על הלבוש בזה כלום משמע כי דבריו נתקבלו אצלו כפשוטים ומוסברים שאין מקום להרהור בהם.

(ה) ובהיות כבר לפני יסוד ההיתר הנ"ל עפ"י הלבוש עלה בדעתי לצרף לזה עוד כמה סניפי היתר בנוגע להיתר היחוד והמה:

(א') בספר יראים סי' קצ"ב מסביר טעם היתר היחוד לנדה מפני שאי אפשר שלא יתייחד עם אשתו נדה ואין גוזרין גזירה אלא אם כן רוב הצבור יכולין לעמוד בה, ואף על גב דייחוד אסור מה"ת בשאר עריות וכו' לא אסרו אלא עריות שאין להם היתר וכו' עיין שם. ויפה מסביר החקרי לב חאה"ע סי' י"ז דהיראים נתן ב' טעמים להיתר ייחוד נדה, הראשון למה לא אסרוהו חכמים דלא גרע מפנויה ויישב דאין ביד חכמים כח לגזור, ושוב יהיב טעמא למה לא יהיה אסור מד"ת ככל עריות עיין שם. ולפי"ז במגביל לנימוק זה יש להתיר בבת מאומצת וכן בבן מאומץ כשהיא פנויה בהיות דאז איסור היחוד רק מדרבנן [וכשהיא פנויה נצטרך לצרף לזה גם אותם הפוסקים דסברי דיחוד דפנויה נדה ג"כ רק מדרבנן, בהיות דרוב פנויות דזמנינו נדות הן] די"ל דזהו ג"כ כעין גזירה שאין רוב הציבור יכולין לעמוד בה דהרבה מן הילדים שמסוג זה יצטרכו להיות מוטלים למעמסה על הציבור באין להם מאסף, וגם ביחוד דא"א =דאשת איש= כשהמאמצת היא א"א ג"כ יש מקום לדיון להתיר לפי דעת הרמב"ם ודעימיה דכל עיקר איסור היחוד הוא מדברי קבלה וכדהארכנו בזה לעיל בפרק א' עיין שם.

(ב') בקיצור פסקי נדה להרא"ש שבסוף מס' נדה כותב גם על זה שהתורה לא אסרה יחוד עם אשתו נדה את הנימוק היחידי של מפני שהדבר קשה ליזהר מייחוד אשתו נדה ע"ש. ועיין שם בחקרי לב שמסביר דברי רא"ש אלה עפ"י דברי הר"ן בר"פ בתרא דיומא גבי ה' עינויים וכו' ה"נ י"ל דאיסור יחוד כיון דלא כתיב בהדיא כי אם ברמז קילי טפי ומסור ביד חכמים והם ראו להקל בנדה כיון דק' ליזהר מיחוד אשתו נדה ע"ש. ולפי"ז יש להתיר מהנימוק הנ"ל גם כשהמאמצת אשת איש. ועיין בספר ערך שי על אה"ע סי' כ"ב שמסביר נמי בטעמא דהיתר הדירה בקביעות עם אמו ועם בתו לפי שאין רוב הצבור יכולין לעמוד בו לכן גזרו עיין שם ועיין גם להלן מ"ש בדומה לזה גם לענין לימוד רווק סופרים עיין שם ויש להאריך.

(ג') החקרי לב שם כותב עוד אופן להסביר דברי הרא"ש הנ"ל עפ"י הגמ' ביבמות ד' פ"ז ע"ב דאמרינן דרכיה דרכי נועם, וכתבו התוס' בריש יבמות בד"ה ואחות אשתו דמה"ט קי"ל כל יבמה שאיני קורא בה בשעת נפילה יבמה יבא עליה אינו חוזר להיתר דאין זה דרכי נועם, וה"נ י"ל דאין זה דרכי נועם שיהיה קם מן המטה אם פירסה אשתו נדה ושיהיה צריך האדם שומר בביתו ומינה דלא אסר הכתוב יחוד כזה עיין שם. ובעצם יש לומר דלזה מכוונים באמת דברי הריב"ש בתשובותיו (סי' תכ"ה) שמסביר הטעם שאשתו נדה מותר לו להתייחד עמה לפי שלא חייבוהו להוציא את אשתו מביתו ולא להעמיד שומר עיין שם. והיינו כנ"ל שלכן לא חייבוהו לפי שאין זה דרכי נועם. וא"כ לפי"ז יש לומר בכעין זה גם בנידוננו דבהיות דבשעה שלקחום לאימוץ עוד לא היו בגיל של איסור יחוד ובהיתר לקחום, וכך גדלו והורגלו אצלם ונתקשרו זל"ז בקשרים נפשיים בתורת חניכים ומחנכים א"כ אח"כ כשגדלו תו אין זה דרכי נועם לגזור עליהם גזירת הפרשה ולכן י"ל דבכגון יחוד כזה לא אסר הכתוב. וידעתי מה שיש גם לחלק בין הנושאים אבל סניף מיהא הוי.

(ז) ועלה בדעתי להוסיף להביא סייעתא מקורית להיתר היחוד וכן לחיבוק ונישוק ממה דאיתא באבות דר"נ פט"ז וז"ל: אל תתמה על ר' עקיבא שהרי ר"א הגדול גדול ממנו [והגר"א גורס שהרי מעשה דר"א גדול ממנו] שגדל את בת אחותו י"ג שנה עמו במטה עד שבאו לה סימנים אמר לה צאי והתנשאי לאיש וכו' עכ"ל עיין שם. והיינו שנהג עמה כעם בתו המבואר בקדושין ד' פ' ע"ב ובד' פ"א ע"ב ע"ש. ולא מוזכר כלל שנעץ דבר המפסיק בדומה למה דאיתא בסנהדרין ד' י"ט ע"ב גבי פלטי בן ליש ועיין גם בתוס' שבת ד' י"ג ע"ב ד"ה מטה, ולא הוזכר דבר גם מזה שנזהר מיחוד. ונהי דהאדר"נ מציין זה בתור נסיון גדול מצדו של ר"א שכבש יצרו ע"ש בבנין יהושע, אבל אילו היה צד איסור בזה בעצם השינה ביחד הרי יקשה לנו דאיך עבר מיהת ר"א על איסור זה של שינה יחד עם בת אחותו במטה אחת שזה כשלעצמו בודאי גרוע מיחוד או חיבוק ונישוק עם פנויה או עם נדה וכדומה, [עיין תוס' סנהדרין ד' ל"ז ע"א ד"ה התורה ע"ש] ובפרט אשר כפי הנראה בפשטות היה כאן גם יחוד. ובע"כ מוכח מזה כדברי הלבוש הנ"ל ויתר המקורות שהבאנו לזה לעיל להוכיח דבכה"ג שרגיל עמה בכך מאז קטנותה ומגדל אותה כבת אין בזה לא משום יחוד ולא משום חיבוק ונישוק וכל כדומה לזה, מכיון ששורר ביניהם יחסי טיפוח חזקים של אב לבת וחיים יחד בבית ביחסים טבעיים כאלה אשר ההרגל עשה אותם לטבע שני, אם לא שנאמר דבת אחותו שאני דגם בה אהנו אנשי כנה"ג דלא מגרי בקרובתא, ויהיה מזה אם כן הוכחה לשיטת רבינו ירוחם ודעימיה שהבאנו לעיל בפרק כ' דסברי דעם אחותו לאו דוקא אלא ה"ה יתר קרובים. אבל זה דחוק דהרי בכאן היה דירת קבע שאסור גם באחותו. ועוד הרי בת אחותו אינה בכלל עריות שהרי מותרת לו, ובע"כ צ"ל כנ"ל דמוכח מזה כהלבוש, וממילא יש ללמוד מזה להתיר גם בבן ובת מאומצים.

(ח) כתבתי בצידוד צדדי היתר הנ"ל הגם שנדמה שנכנסים לכאורה בפירצות דחוקות, בכדי ללמד זכות על ישראל, ובראותינו שגם גדולים וטובים לא נזהרים בזה, ובכדי לא לסגור הדרך לפני ילדים אומללים שלא יהא להם דורש ומבקש מבתים שיחנכו אותם שם על ברכי התורה והמסורה. וזאת מיהת לדעת שזה אסור בודאי לקחת לכתחילה לאמץ ילדים שהם כבר בגיל של איסור יחוד דהיינו בת מגיל ג' שנים ויום אחד ובן מגיל תשע שנים ויום אחד אם יודעים מראש שלא יוכלו להיזהר מלהתייחד עמם.

כ. המגדל יתום או יתומה בתוך ביתו (אפי' אין הילדים יודעים כלל שאין זה אבותם) אין לך לבו גס בה יותר מזה. ופ"א היה נער בן י"ג שנה שגידלתו חורגתו מילדותו והזהיר מרן החזו"א זי"ל על איסור יחוד הנער עם חורגתו כשאנו שם אביו (ולענין יחוד אם ובנה או את בתו שמתגיירת עיין בהגה"ה) (יט).

הלכות הלואה

סימן מב שכותבין השטר בכל לשון ודין אם אין המטבע מפורש

סעיף טו היה כתוב בו חשבון סתם הולכים אחר המנהג שרגילים לעשות בו באותו מקום סכום חשבונם, כההוא שטרא דכתיב ביה שית מאה וזוזי דאיכא לספוקי בשית מאה איסתרא וזוזא או בשית מאה זוזי וזוזא, דאמרינן שיתן לו שית מאה איסתרי שהוא פחות, אבל אין לספק בשית מאה פרוטות, לפי שאין עושים סכום חשבון מפרוטות. לשון שרגילים לכתוב בשטרות, אף על פי שאינו מתיקון חכמים, אלא לשון שנהגו ההדיוטות לכתוב במקום ההוא, הולכים אחריו ואפילו לא נכתב דנין אותו כאילו נכתב. הגה וכ״כ תקנות הקהל או דבר שהוא מנהג הטעיר. מי (א) שמגדל יתום בתוך ביתו, וכתב עליו בשטר בני, או היתום כתב על המגדלו אבי או אמי, לא מקרי מזוייף וכשר, הואיל וגדלוהו ראוי לכתוב כך.

נשמת אברהם

(א) שמגדל יתום בתוך ביתו.

אימוץ ילדים

מה הדין לגבי זוג חשוכי ילדים (וה״ה בזוג שיש להם ילדים), הרוצים לאמץ תינוק יהודי (שאין ספק שהילד הוא כשר לבוא בקהל, או תינוק עכו״ם שהתגייר על ידי בית הדין[1]) הנמצא ביד הרשויות לשם אימוץ, מכל סיבה שהיא - כגון שאינו רצוי להוריו הטבעיים, הילד מוכה או תינוק עם תסמונת דאון (מונגולאיזם) וכיו״ב?

1. המצוה.

מצוה גדולה היא עד מאד לגדל יתום או יתומה יהודי ולהביאם לחופה, וכפי שאמרו לנו חז״ל: כל המגדל יתום ויתומה בתוך ביתו מעלה עליו הכתוב כאילו ילדו;[2] עושה צדקה בכל עת וכו׳ רבי שמואל בר נחמני אמר זה המגדל יתום ויתומה בתוך ביתו ומשיאן;[3] הראה לו הקב״ה את כל האוצרות של מתן שכר שהן מתוקנים לצדיקים, והוא אומר האוצר הזה של מי הוא, והוא אומר של עושה מצוות, והאוצר הזה של מי הוא, של מגדל יתומים[4].

וכך כותב החזון יחזקאל[5]: גם אלה אשר הבורא מנע מהם פרי בטן, לא נמנעו מהם ערכי הרוח שיש בחיים משותפים של איש ואשה בקיומו של עולם. ״כל המלמד את בן חברו תורה כאלו ילדו״ ו״כל המגדל יתום בתוך ביתו (בביתו דוקא, שמקיים בו ״עמלנו אלו הבנים״ בגופו, ולא בבית אחר בממונו) כאילו ילדו״. יש

ציונים והערות

1) כך הכתיב לי הגרי״ש אלישיב שליט״א. ועיין בשו״ת אג״מ יו״ד ח״א סי׳ קסב ואהע״ז ח״א סי׳ ז, ובספר ברכת בנים פי״ד סי׳ א. 2) מגילה יג ע״א. ועיין בסנה׳ יט ע״ב. 3) כתובות נ ע״א. 4) שמו״ר פמ״ה סע׳ ו. ועיין גם שם סוף פמ״ו. 5) הקדמה לתוספתא יבמות.

נשמת אברהם

שווי המשקל בצער של גידול יתום בתוך ביתו, כנגד צער הריון ומכאובי הלידה. שקולים הם רחמי איש חסד כרחם אב על בנים על זרע לא לו, ורחמי אשה רחמניה שהעמיסה על זרועותיה ילד זר כגמול עלי אמו, מתוך אהבה מאומצת במשך ימים רבים, נגד רחמי אב על יוצא חלציו ורחמי אם על פרי בטנה, מתוך כלות הנפש שכורת אהבה טבעית - אפילו אם תצרף אליהם תשעה ירחי הריון וחבלי יולדת שבאחריתם. סוף דבר כל איש ואשה ששאר רוח ותבונה יתירה בזיווגם, יש להם יד ושם בבניני הדורות של נצחיות ישראל המוכתב בתאר ממלכת כהנים וגוי קדוש, עכ״ל.

אך עם זאת יש כמה ענינים שחייבים לדעת כדי לקיים מצוה חשובה זו. וכמובן אין הבדל עקרוני בין ילד מאומץ או ילד מזיווג קודם.

2. החיוב לגלות לילד שהוא מאומץ.

כותב האג״מ[6]: ויש שאין רוצים לגלות להם כלל, אבל זה הוא דבר אסור דהא אפשר שישאו קרוביהם האסורות להם, כל שכן הוא לאיסור מהא דיבמות לז ע״א וכו׳ כל שכן דיש לאסור להשכיח מהם שם האם שיודעין ודאי וגם אם יודעין שם האב אסור להשכיח מהם וכו׳, עכ״ל. וכ״כ המנחת יצחק[7]: הנה כבר מילתי אמורה בספרי ח״ד סי׳ מט דלית דין צריך בושש דאסור להעלים מחצבת הילד ממנו ומאחרים, מכמה מכשולים המסתעפים מזה וכמו שדן בזה בתשובת החתם סופר אהע״ז ח״ב סי׳ קכה שכתב: איברא בגוף הדבר שיהא אדם אומר על מי שאינו בנו שהוא בנו ויגדלנו בחזקת בנו צריך לפנים וכו׳, עכ״ל[8]. וכן כתב המשנה הלכות[9] דמצוה לפרסם במקום שאין יודעים שזה אינו בנו (של המאמץ). אך עיין בגמ׳[10]: וכלב בן קנז הוא, והלא כלב בן יפונה הוא וכו׳, אמר רבא חורגיה דקנז הוא (גידלו קנז ולא ילדו - רש״י), ע״כ. ועיין קידושין[11] שאביי כי עברתו אמו מת אביו, ילדתו מתה אמו ושואלת הגמ׳ איני והאמר אביי אמרה לי אם, ומתרצת, ההיא מרבינתיה הואי (מינקת - ערוך). וכן עיין ברמב״ן[12] שכותב: ואונקלוס תירגם ושום בת אתת אשר סרח וכו׳, היתה בת אשתו מאיש אחר, עיי״ש, וצ״ע. ועיין ברמ״א[13] שכותב: מי שמגדל יתום בתוך ביתו וכתב עליו בשטר בני או היתום כתב על המגדלו אבי או אמי, לא מקרי מזויף וכשר הואיל וגידלוהו ראוי לכתוב כך. והחת״ס עצמו[14] כותב להבדיל בין מי שיש לו בנים למי שאין לו, דכשאין לו בנים עביד אינש דמחמת חיבה קורא לו בנו ולא חייש דנפיק מיניה חורבה והפסד ליורשיו

ציונים והערות

6) אהע״ז ח״ד סי׳ סד סע׳ ב. 7) ח״ד סי׳ מט ס״ק ז וח״ט סי׳ קמ. 8) עיין בחת״ס שם שדן באריכות תוך כדי ציטוט גמרות, ראשונים, אחרונים ותשובות, ובסוף כותב: הנלע״ד כתבתי בלי שום עיון בספרים כי אינם אתי עמי, עכ״ל. 9) ח״ד סי׳ קסט. 10) תמורה טז ע״א. 11) לא ע״ב. 12) במדבר כו:מו. 13) חו״מ כאן. 14) אהע״ז ח״א סי׳ עו מובא בפ״ת בחו״מ שם. ועיין בספר ברכת בנים פי״ד סי׳ א סע׳ ו וסי׳ ב סע׳ טו.

נשמת אברהם

בנחלתו, שיבא זה לירש בנחלתו, דלא איכפת ליה כולי האי וכו׳. ועיין גם בציץ אליעזר[15].

ואולי צריך לומר שבכל המקרים הנ״ל היה ידוע גם לילד וגם לאחרים שהבן היה בן חורג או בן מאומץ, וממילא לא היה מקום למכשול.

ושמעתי מהגרש״ז אויערבאך זצ״ל שחייבים לגלות לילד המאומץ שהוא מאומץ ואת שם אביו האמיתי כדי למנוע מכשולים בעתיד, כגון שלא ישא אח את אחותו וכו׳.

וצריכים להודיע לצד השני קודם נישואין[16].

3. יחוד, חיבוק ונישוק.

כותב הציץ אליעזר[17]: והנה לכאורה פשוט הדבר דאין כל מקום להתיר היחוד בזה אפילו באופן שהבן או הבת לא יודעים וחושבים את האיש לאביה ואת האשה לאמו וכו׳, אבל לאחר העיון לפענ״ד להציע כמה צדדי היתר שלא להצריכם לפרוש זה מזה היכא שלקחו אותם מתחילה לאימוץ בהיתר כשהיו עוד למטה מגיל שהיחוד אסור עמהם, עכ״ל. ואחרי שמביא כמה צדדי היתר מסכם הציץ אליעזר בזה״ל: כתבתי בצידוד צדדי היתר הנ״ל הגם שנדמה שנכנסים לכאורה בפירצות דחוקות בכדי ללמד זכות על ישראל ובראותינו שגם גדולים וטובים לא נזהרים בזה ובכדי לא לסגור הדרך לפני ילדים אומללים שלא יהא להם דורש ומבקש מבתים שיחנכו אותם שם על ברכי התורה והמסורה. וזאת מיהת לדעת שזה אסור בודאי לקחת לכתחילה לאמץ ילדים שהם כבר בגיל של איסור יחוד, דהיינו בת מגיל ג׳ שנים ויום אחד ובן מגיל תשע שנים ויום אחד אם יודעים מראש שלא יוכלו להיזהר מלהתייחד עמם, עכ״ל. ועיין גם שם בח״ז סי׳ מד ומה.

וכן כותב האגרות משה[18]: עכ״פ כשעושין כדין (דהיינו שמגלים להם שהם מאומצים), ודאי צריך לדון בדבר היחוד אף שנקל בזו מפני הסתם והצורך גם עד בת ח׳ וט׳ מגדלין אותן כל השנים כמו בן ובת ממש והיחוד הוא יותר מוקשה מהחיבוק ונישוק דאין זה דרך תאוה וחיבת ביאה אלא דרך חיבוק ונישוק לבניו ובנותיו שלא נאסר כדאיתא בש״ך יו״ד סי׳ קנז ס״ק י ומשמע שם דליכא איסורא כלל, ומשמע מסוטה סוף דף מג מהא דא״ר יצחק א״ר יוחנן משום ראב״י חורגתא הגדילה בין האחין אסור לינשא לאחין דמתחזיא כי אחתייהו, דלא היה היכר בהנהגת האב עם החורגתא מהנהגתו עם בתו, ואם לא היה נוגע בה ולא היה מתייחד עמה כמו עם בתו היה זה ניכר לעלמא וכו׳[19]. וצריך לומר דיירא מאשתו שתהא חושדתו שבחזרתה תחקור ותדרוש

ציונים והערות

15) ח״ד סי׳ כב. 16) שו״ת מנחת יצחק ח״ה סי׳ מד. 17) ח״ו סי׳ מ פכ״א. 18) אהע״ז ח״ד סי׳ סד סע׳ ב.
19) לולא דמסתפינא הייתי שואל - כי תורה היא וצריך אני ללמוד - אולי אדרבא, חיי הצניעות בזמן חז״ל היו כך שבאמת לא היה נוגע בבתו הגדולה בפרהסיא ואם כן באמת לא היה היכר בהנהגת האב עם בתו ועם בתו

נשמת אברהם

לבתה ולהיתומה ויגלו לה, שלכן מאלו שנמצאין בבית תדיר עמו ועם אשתו אין לאסור אף אם נזדמן איזה זמן קצר שלא היתה אשתו ונשאר הוא לבדו עם בתה ועם היתומה שמגדלין, וכן להיפוך אם היא נשארה זמן קצר עם בנו ועם יתום שמגדלין. ואם מתה אשתו בעצם יש לו ליזהר שלא יתייחד עם בתה ועם היתומה שמגדלין וכו׳, עכ״ל.

אך עיין באוצר הפוסקים[20] מכתב מהרבי מליובאוויטש זצ״ל שאוסר יחוד, חיבוק ונישוק עם ילד מאומץ. וכן מאמר מסכם שם[21] שכותב: ובספר זכרון עקידת יצחק עמ׳ לג-לז האריך טובא להשיג על כל ראיותיו (של הציץ אליעזר) ושאין להתיר בזה אפילו למטרת חינוך בבתי יראים וכו׳ ואפילו קיבלום לאימוץ מיום לידתם אסור ביחוד אח״כ כשהגדילו, ואדרבה יחוד עם הנך גרע טפי דכיון דגדלו בביתם גייסי אהדדי וכו׳. כמו כן אסורים בשאר קריבות דחיבוק ונישוק וכו׳ והוי בכלל אביזרייהו דגילוי עריות דיהרג ואל יעבור. ושם בסוף הסכמת הרבנים לכלל דבריו כתוב שנחוץ לפרסמם שהם הלכות קבועות, וחתמו שמותיהם הג״ר דוב בעריש ווידענפעלד הגאב״ד דטשבין, הג״ר יעקב ישראל קניבסקי והג״ר עזרא עטייה. ובספר דבר הלכה סי׳ ז סע׳ כ מביא בשם בעל החזו״א שבנדון נער אחד בן י״ג שגידלתו חורגתו מילדותו, והזהיר על איסור יחוד עם חורגתו כשאין שם אביו. ועיין במכתב האדמו״ר (שליט״א) זצ״ל מליובאוויטש (אוצר הפוסקים כרך ט עמ׳ קל) מה שכתב על הצורך לפרסם האיסור בזה (יחוד וחיבוק ונישוק), ושהעיר דאינו דומה ענין האימוץ הנהוג היום לענין מגדל יתום ויתומה בביתו שהיה נפוץ בין בני ישראל וכו׳. ונראה דהכוונה בזה לומר, שאין לתמוה למה לא נתעוררה שאלה זו עד עכשיו מפני שבאופנים שהיה נהוג עד זמננו הרי לא היו משתדלים להעלים מהילדים את הוריהם האמיתיים ובודאי כשהגיע גיל איסור יחוד היו נזהרים בזה כבכל האיסורים, כל זה מהסיכום הנ״ל.

וכותב בשו״ת שבט הלוי[22] לחלוק על הציץ אליעזר וכותב בסוף: וידעתי שגם הרב הגאון ציץ אליעזר כתב כן רק דרך לימוד זכות כאשר הרגיש בעצמו שם סוף הסימן, עכ״ל.

עוד כותב השבט הלוי[23]: והנה בזמן הזה שכיח מאד בזוג שלא זכו לבנים שהם מאמצים להם ילד או ילדה לגדלם במקום בנים, פשיטא ופשיטא דנוהג איסור יחוד

ציונים והערות

החורגת או המאומצת, כי בשתיהן לא היה נוגע בשוק, וראיה מהא דברכות מג ע״ב: ואל יספר עם אשה בשוק א״ר חסדא ואפילו היא אשתו, תנ״ה אפילו היא אשתו ואפילו היא בתו וכו׳ לפי שאין הכל בקיאין בקרובותיו, ע״כ. ואם לא סיפר עם בתו (הגדולה, ששייך בה חשדא) כל שכן שלא נגע בה, וצלע״ג. וכתב לי מו״ר הגרי״י נויבירט שליט״א: לכאורה נכון מאד, עכ״ל. וכן הסכים הגרש״ז אויערבאך זצ״ל עם מה שכתבתי ואמר לי שודאי נהגו בצניעות-יתר בזמנים קודמים ולא כפי שנוהגים היום, עכ״ד. וכן הסכיס אתי הגרי״ש אלישיב שליט״א.

20) כרך ט עמ׳ קל. 21) עמ׳ קלב. 22) ח״ו סי׳ קצו. 23) ח״ה סי׳ רה סע׳ ח.

נשמת אברהם

על פי האופנים המוזכרים וכו', עכ"ל. ושוב כותב[24]: שיש איסור יחוד גמור בזה וכך רגילים אנו לפסוק וכן מנהג רוב המדקדקים, עכ"ל.

כותב המנחת יצחק[25]: ובח"ד סי' מט אות ט הבאתי מאוצר הפוסקים מהרבה גדולי התורה שדחו דברי הרוצה לצדד היתרא דיחוד וכיב"ז וכתבו דהוי בכלל אביזרייהו דג"ע עיי"ש וכו'. סוף דבר לא ידעתי האיך יעלה על הדעת לחדש סברות למצוא היתר בדבר דלרוב פוסקים אסור מן התורה ולרמב"ם הוי מדברי קבלה וכו' ודאתאן מזה תברא לדינא דאין להתיר בבן ובת המאומצים וכדעת גדולי תורה ופוסקי דורינו שלפנינו, עכ"ל.

וכ"כ הדבר הלכה[26]: המגדל יתום או יתומה בתוך ביתו (אפילו אין הילדים יודעים כלל שאין זה אבותם), אין לך לבו גס בה יותר מזה, עכ"ל. ועיין בשערים מצויינים בהלכה[27] שעל פי הבית שמואל (סי' כב ס"ק כב) והאמרי יושר (ח"ב סי' ט) דגם גבי איש מהני כשאשתו יצאה בעיר על זמן מועט, הורה באשה שיש לה בת ונישאת לאיש בזיווג שני ולפעמים שהאשה יוצאה לחוץ העיר [לחוץ, היינו בתוך העיר, ולא כבמשמע מחוץ לעיר - כתב לי מו"ר הגרי"י נויבירט שליט"א] על זמן מועט והוא לבדו נשאר עם בת אשתו, דיש מקום להקל אם הדלת אינו סגור ואם גס בה יש להחמיר, עכ"ל [אך עיין בדבר הלכה[28] שמביא מחלוקת הפוסקים אם מועיל אשתו בעיר או דווקא כשהיא אתו בבית]. וכן אוסר השו"ת דבר יהושע[29] ועיין בספר ברכת בנים[30].

ושמעתי מהגרש"ז אויערבאך זצ"ל שאמנם מצוה גדולה היא לגדל יתום ויתומה בביתו, אך יש להיזהר שלא ליכשל באיסורי יחוד, חיבוק ונישוק ואפילו אם אימצם מיום הולדתם. וכן שמעתי מהגרי"ש אלישיב שליט"א שאסור להתייחד וכל שכן לחבק ולנשק לילד המאומץ אחרי גיל האיסור.

וכמובן שאין הבדל בין ילד מאומץ וילד חורג.

4. עד איזה גיל מותר להתייחד.

כותב האג"מ לגבי יחוד (מובא לעיל): אף שנקל בזו מפני הסתם והצורך גם עד בת ח' וט' וכו'. אך שמעתי מהגרש"ז אויערבאך זצ"ל שמותר עד גיל המבדיל בין תינוקת וקטנה דהיינו עד בת ה' או ו' וראיה מהא דחזו"א, עכ"ד. וז"ל החזו"א[31]: ולמאי דמבואר לעיל דכל הני אינה ערוה בעיקרו אלא חכמים אסרוה משום הרהור וטרדא היה נראה דכל שאין דעתן של בני אדם עליהן מחמת קטנותן מותר וכו' מ"מ זו שאין יצר עליהן מחמת קוטנן הדעת נוטה שלא אסרום חכמים. ואין כאן שיעור בשנים אלא לפי מציאותן וקטנות גופן, עכ"ל. אך כותב עליו הבית ברוך[32]: ואני העני איני מבין שהרי מפורש

ציונים והערות

24) ח"ו סי' קצו. 25) ח"ט סי' קמ. 26) סי' ז סע' כ. 27) סי' קנב ס"ק ז. 28) סי' ו סע' ב. 29) ח"ג אהע"ז סי' טז ו-יז. 30) פי"ד סי' ב סע' א-ג. 31) או"ח סי' טז ס"ק ח ד"ה כ' במ"ב. 32) על החיי אדם

נשמת אברהם

הוא בשו״ע אהע״ז סי׳ כב סע׳ יא אף דאיסור יחוד פנויה דוד ובית דינו גזרו אפ״ה מג׳ שנה ויום א׳ אסור משום יחוד ואנו לא אומרים דזו שאין יצר עליהן מחמת קוטנן לא הוי בכלל הגזירה, ועוד דתמיד חכמים נותנים קצבה לדבריהם דכן מדת חכמים והיאך יתכן שכאן יפקירו זה להרגשים של כל אחד ואחד וכו׳, אלא שברור כיון שסתמו חז״ל טפח באשה ערוה דינו כמו בכל דיני עריות דשיעורם מג׳ שנה ויום אחד, עכ״ל.

אך שמעתי מהגרי״ש אלישיב שליט״א שאין החזו״א מדבר על יחוד אלא על קריאת שמע בנוכחות ערוה וכפי שכותב שם בשו״ע (סי׳ עה סע׳ א), ולכן הוא מיקל, באיסור דרבנן, כל זמן שאין הילדה מפותחת כך שתגרום ל״הרהור וטרדא״ בזמן קריאת שמע, וממילא אין להקל ביחוד אחרי גיל ג׳ בילדה.

וכששוב דברתי עם הגרש״ז אויערבאך זצ״ל אמר לי שכיון שהכל תלוי בהרהור שיביא לידי עבירה, אם אין מקום להרהור כגון בתינוקת כזאת, אז גם אין איסור יחוד. ואף שחיבוק ונישוק יהיה אסור בסתם ילדה אחרי גיל שלוש, בתינוקת מאומצת גם זה מותר עד גיל ה׳ או ו׳, עכ״ד.

וכתב לי מו״ר הגרי״י נויבירט שליט״א: כיון שמצאנו (דבר הלכה סי׳ א ס״ק א) דאיסור יחוד הוא רק משום חשש ביאה והרי החזו״א כתב במ״ב דחז״ל אסרו (אמירת דברי קדושה בפני ערוה) משום הרהור שעינא וליבא סרסורא דעבירה וזו (שהיא קטנה מעל לגיל שלוש) אין יצר עליהן מחמת קוטנן, הדעת נוטה שלא אסרום חכמים. ואולי יש להוסיף דבדרך כלל מדובר באיסור יחוד שאינו אלא מדרבנן, כיון שמן התורה האיסור הוא רק בערוה, ונדה בכלל, והרי בדרך כלל קטנה כזו אינה רואה דם נדה, עכ״ל.

5. קריאה לתורה.

עיין בשו״ת מנחת יצחק[33] שכותב שאסור לקרוא לתינוק על שם המאמץ כדי שלא תצא תקלה מזה.

לעומת זה, כותב הלב אריה[34] שאם הוא מוחזק בשם אביו המאמץ, מותר לקרות לו כך (לתורה) ואין כאן חשש תקלה לענין גט כיון שנקרא בפי כל על שם אביו המגדלו אם כן אין חשש לעז וגם לא הוי שקר, דכיון שגידלו שייך שפיר לקרות את הבן על שמו. וגם אין חשש לענין חליצת אמו המגדלתו (כשאין לזוג ילדים ולו יש אח) כיון שהיא יודעת שאינו בנה לא תינשא בלא חליצה. ועוד יש לתקן לכתוב בפנקס הבית דין שהבן הוא רק מאומץ ואינו בנם האמיתי וכו׳, עכ״ל.

וכן שמעתי מהגרש״ז אויערבאך זצ״ל שאם יודעים את שם אביו האמיתי, צריכים לקרוא לו כך לתורה. אך אם הרשויות אינן מוכנות לגלות את שם אביו

ציונים והערות

כלל ד סי׳ ב ס״ק ה בהערה - העיר לי מו״ר הגרי״י נויבירט שליט״א. 33) ח״א סי׳ קלו, ח״ב סי׳ קטו, ח״ד סי׳ מט, ח״ה סי׳ מד וח״ו סי׳ קנא. 34) ח״א סי׳ נה.

אוצר החכמה 32349

נשמת אברהם

למשפחה המאמצת, מותר לקרוא לו בשם המאמץ, וכפי שכתוב ושם בת אשר שרח וכן לגבי כלב בן יפונה, עכ״ד.

ולגבי דין של אסופי ושתוקי, עיין ברמ״א[35].

6. כהן או לוי.

שמעתי מהגרש״ז אויערבאך זצ״ל שאם האב המאמץ כהן והיתום ישראל, צריכים להודיע לבן כדי שלא ייכשל בנשיאת כפים, עליה לתורה ככהן וקבלת כסף בפדיון הבן (וכמובן, הילד חייב בפדיון). ואם האב הוא לוי והבן ישראל, שידע הבן לא לעלות לתורה כלוי. וכן כשהבן המאומץ הוא כהן או לוי והאב המאמץ הוא ישראל שידע כדי שיעלה לדוכן וכו׳. ועיין לקמן לגבי פדיון הבן.

7. כתובה וגט.

ברור שכשיודעים שם של אביו (האמיתי) שצריכים לכתוב שמו[36] לפי המנהג שכותבים שמו ושם אביו[37]. אך מה הדין כשאין יודעים שם של אביו? עיין בב״י (שם) על מה שכתב הטור: כתב א״א הרא״ש ז״ל בתשובה באם לא הזכיר שם אבי האשה אלא כינויו או אפילו לא הזכירו כלל שהוא כשר. וז״ל של מרן הב״י: ד״ה לשם אבי הבעל דכשר, דמאי שנא, וכ״כ הרשב״א בתשובה סי׳ תקנה וז״ל אפשר שא״צ לכתוב שם אביהן כלל דשמו ושמה שם עירו ועירה תנן, שם אביה ושם אביו לא תנן. ובתשובה אחרת כתב על יהודי שבא מארץ אחרת ולא נודע שם אביו, אם לא כתב שם אביו בגט, כשר, והגע עצמך שהיה גר מה שם אביו כי תדע או אם היה שתוקי או אסופי שאינו מכיר את אביו היאך יכתוב בגט או בשטרות וכתובות וזה פשוט, עכ״ל. וכן נפסק להלכה בשו״ע[38]: ולפיכך גר או שתוקי או אסופי, אין כותבין אלא שמותיהם בלבד, ע״כ. לעומת זאת בסע׳ כ כותב השו״ע: בגט גר כותב פלוני בן אברהם אבינו. ומיישב הדגול מרבבה[39] וז״ל: ולענ״ד היה נראה לכתוב שם אמו כדאשכחן רב מרי בר רחל[40] ואפשר דשאני התם שבשעה שנתעברה היה איסור עכו״ם א״כ אינו אביו כלל ולא היה לרב מרי שום אב, אבל שתוקי יש לו אב אלא שאין אנו יודעים מה שמו, לכן אין לכתוב שם אמו, עכ״ל. ועיין בפ״ת[41] שכותב: כתב בספר גט פשוט ס״ק נא אם המגרש לא כתב שם אביו רק שם אמו ובמקום דה״ל לכתוב יצחק בן אברהם כתב יצחק בן שרה, יראה לי לצדד דהגט כשר כיון דידוע דשם שרה הוא משמות הנשים, אמנם אם שם אמו שמחה וכה״ג דנקראים גם אנשים בשם זה, אפשר דאיכא לעז. ועוד אפשר דאפילו בכותב יצחק בן שרה איכא לעז דהרואה יחשוב דגט זה הוא משתוקי או אסופי דלא נודע שם אביו, ולכן כתבו שם אמו. אמנם במי שהוא מפורסם על שם אמו כמו יואב

אוצר החכמה 32349

ציונים והערות

35) או״ח סי׳ קלט סע׳ ג. ועיין בט״ז, פמ״ג, אליה רבה, דעת תורה וכף החיים שם. וכן עיין במרן אהע״ז סי׳ קכט סוסע׳ ט וסע׳ י. 36) אהע״ז סי׳ קכט סע׳ י. 37) שם סע׳ יט. 38) אהע״ז שם סע׳ ט. 39) שם על סע׳ ט.
40) יבמות מה ע״ב ועיין בתוס׳ ב״ב קמט ע״א ד״ה רב מרי. 41) אהע״ז שם ס״ק כו.

נשמת אברהם

בן צרויה ורב מרי בר רחל, פשיטא לי דאם כתב כן בגט כשר, ואפשר דלכתחלה נמי יכול לכתוב כן, עכ״ל. ועיין בשו״ת חת״ס[42] שכותב בשם הגט פשוט סי׳ קכט ס״ק נא שהתיר לכתחלה לכתוב שם אמו דלא כבדגול מרבבה, וראייתו מיואב בן צרויה (בת ישי), ר׳ שמעון בן פזי[43] ואבא שאול בן אימא מרים[44] ועיין גם בשו״ת זכר שמחה[45], אוצר הפוסקים[46] וברכת בנים[47]. ולענין גט שנכתב בו שם האב על שם מי שגידלתו או שגידלו כשלא ידוע שם האב האמיתי, כותב החת״ס[48] שיש מקום לומר שאם הוחזק בשם אביו המגדלו וחותם עצמו כך, אין זה שקר בהחלט עפ״י השו״ע (חו״מ סוסי׳ מב). וכותב האג״מ[49]: ליכא קפידא כל כך מאחר שמוחזקת בשם בת איש זה וגם בתורה מצינו כהא אליבא דרמב״ן (במדבר כו:מו) דשרח לא היתה בת אשר אלא בת אשת אשר ומ״מ קראה הכתוב בת אשר וכהנה עוד הרבה, אבל לכתוב, טוב להזכיר בפירוש בגט בת פלוני שגידלתה כבתו, אבל במקום עיגון יש להתיר גם בסתמא, עכ״ל. ועיין בשו״ת מנחת יצחק[50] ובאוצר הפוסקים[51].

כותב בעל היסודי ישורון[52] שיכולים לכתוב שם המאמץ ועיין בפ״ת[53] שאם הוחזק בשם זה, כשר. וכן משמע מדברי החת״ס[54] שגם לכתובה מותר שאפילו כה״ג אורחא דמלתא הכי הוא. אך כותב האג״מ[55]: ובדבר חתן שאין ידוע שם אביו, אם לכתוב בכתובה שם בעלה השני שמגדלו כאב או לכתוב אברהם אבינו או לכתוב שם אמו או שמו לבד, הנכון לע״ד לכתוב בנוסח כזה ״בן מי שנשכח שמו ונקרא בן פלוני שגידלו״ ובשעת הקריאה תחת החופה כנהוג, אם ירגיש כתר״ה שאין זה כבוד להמגדלו, יוכל כתר״ה לדלג התיבות הנוספות אבל בכתיבה יכתבו כאשר כתבתי. כי לכתוב בן אברהם אבינו וכו׳, ואין לכתוב שם האם או שמו לבד משום דיאמרו שהוא שתוקי או אסופי ויוציאו לעז על זרעו, ולכתוב שם שגידלו לבד אף שיש מקום לכתוב סתם בן על המגדלו כדאיתא סברא כזו, מ״מ לכתחלה אין לעשות כן אלא לכתוב דברים מפורשין כדבארתי, עכ״ל. וכ״כ המשנה הלכות[56] דאולי יכול לכתוב ״בן פלוני שגדלו״ וידעו שנקרא בנו מפני שגידלו. גם השו״ת מנחת יצחק פוסק[57] שאין לכתוב שמו על שם המאמץ.

ושמעתי מהגרי״ש אלישיב שליט״א שיכתוב שם אמו, והוסיף ״כך אנו

ציונים והערות

42) אהע״ז ח״ב סי׳ כה וסי׳ מא. 43) עיין בתוס׳ ב״ב קמט ע״א סוד״ה רב מרי דפזי היתה שם אשה, ועיין ביבמות סה ע״ב דפזי היתה בת ר׳ חייא. 44) כתובות פז ע״א. 45) סי׳ קפ. 46) חי״ח סי׳ סו ס״ק קיז, קכו ו-קכז. 47) פי״ד סי׳ ב סע׳ טז ו-יז. 48) אהע״ז ח״ב סי׳ מא. 49) אהע״ז ח״ד סי׳ כו אות ב. ועיין גם שם אהע״ז ח״א סי׳ צט. 50) ח״א סי׳ קלו, ח״ב סי׳ קטו, ח״ה סי׳ מד וח״ו סי׳ קנא. 51) שם ס״ק קל. 52) בספרו נחלת צבי ח״א עמ׳ לא. 53) אהע״ז סי׳ קכט ס״ק כד, וראה בשו״ת הרא״ש כלל טו סע׳ ד ושו״ת הרדב״ז סי׳ שעו המובאים שם. 54) אהע״ז ח״א סי׳ עו ד״ה הנה ראשון. 55) אהע״ז ח״א סי׳ צט. 56) ח״ד סי׳ קסט. 57) ח״ד סי׳ מט או״ק ד. ח״ה סי׳ מד וח״ו סי׳ קנא.

נשמת אברהם

נוהגים״, אך גם יכול לכתוב ״בן פלוני המגדלו״, עכ״ד.

ושמעתי מהגרש״ז אויערבאך זצ״ל שחייבים לכתוב את שם אביו או אביה האמיתי כפי שרשום אצל הרשויות, אך אם אינם מוכנים לגלות את שם האב למשפחת המאמץ, יכתוב את שם המאמץ. וכן אם מתביישים או אם יש ענין בדבר לא לגלות לאחרים, יכתבו את שם האב המאמץ, עכ״ד.

ואם יש לו דין אסופי או שתוקי[58] יכתבו שמותיהם בלבד[59], ועיין באג״מ[60].

ובאימוץ בת יש לעיין היטב אם מותרת להנשא לכהן[61].

כתיבת הנדוניא. ועל מה שכתב הרמ״א[62]: דכשהאב קיים ומשיא בתו כותבין ודין נדוניא דהנעלת ליה מבי אבוה וכשאין האב קיים כותבין נשא ע״כ, כותב באוצה״פ[63] בשם האבני האפוד, דמי שגידל יתומה בתוך ביתו דבתחילת הכתובה יכתבו שם אביה האמיתי ואח״כ יכתבו ״דהנעלת ליה מבית פלוני שנתגדלה ותהי לו כבת״, וכו׳.

כשאביו נכרי. עיין בשו״ת הרי בשמים[64] שנשאל על המגרש שאביו היה נכרי ואמו ישראלית, איך לכתוב בגט. וכותב דיש לכתוב שם אמו בהגט כיון דאביו הוא נכרי וכפי שכתב הדגול מרבבה (מובא לעיל). וכן פוסק האג״מ[65] דבבת ישראלית מנכרי כותבים שם אמה, וכדאיתא בדגול מרבבה ופ״ת (מובא לעיל). ואם החזיקה עצמה בשם בת פלוני, אז צריכים להוסיף ״שהחזיקה עצמה בשם בת פלוני״, דכיון דהיא כשרה לקהל צריך לכתוב עליה שם אמה ולא סימן של שתוקי ואסופי (דסגי בשמותן בלבד) שהן פסולין וכו׳, ע״ש. ובציץ אליעזר[66] כותב בנוגע למגרש שהוא בן ישראלית הנולד מנכרי שיכתוב בגט שם אמו והביא בשם השו״ת מהר״י אסאד חאהע״ז סי׳ קח ו-קט שאם כתבו שם אבי חורגה של האשה שהוחזקה בכך, למעשה הצריך שם גט אחר, ע״כ. ובשו״ת שבט הלוי[67] דן להבדיל בין מה שכתב הרמ״א בחו״מ סוסי׳ מב לגבי שאר שטרות לבין גיטין וכתובה ע״ש, ובמסקנה כותב דלגבי כתיבת כתובה למי שאביו עכו״ם: עכ״פ למעשה לענין כתובה נלענ״ד דיכול לכתוב פלוני בן פלוני שם אביו שגידלו וחינכו ונקרא על שמו לעולם, עכ״ל. ועיין באוצר הפוסקים[68].

8. גר.

קוראים אותו לתורה בשם פלוני בן אברהם[69], ובגט[70] וכתובה[71] כותבים בן אברהם אבינו. ועיין בבית שמואל[72] שאם לא כתב ״אבינו״ צריך לכתוב הגר ואם לא

ציונים והערות

58) רמב״ם פט״ו מהל׳ איסו״ב הל׳ יב ו-יג.אהע״ז סי׳ ד סע׳ לא. 59) אהע״ז סי׳ קכט סע׳ ט. 60) יו״ד ח״ג סי׳ קו סע׳ ג. 61) עיין אהע״ז סי׳ ז סע׳ יז. 62) אהע״ז סי׳ קכט סע׳ יא. 63) חי״ח סי׳ סו ס״ק נא (ה). 64) מה״ת סי׳ קעב. 65) אהע״ז ח״ב סי׳ כב. 66) ח״ד סוסי׳ כב וח״ו סי׳ מא. 67) ח״ד סי׳ קעד. 68) חי״ח סי׳ סו ס״ק קכט ו-קלב. 69) או״ח סי׳ קלט סע׳ ג בהגה. 70) אהע״ז סי׳ קכט סע׳ כ. 71) הנשואין כהלכתה פט״ז סע׳ מח. 72) אהע״ז סי׳ קכט ס״ק לט.